

Zagrebački novac i medalje: izložba u povodu 720. godišnjice rada zagrebačke kovnice

---

Kampuš, Ivan; Mirnik, Ivan

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **1981**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:300:676244>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[AMZdepo - Repository of the Archaeological Museum in Zagreb](#)

ARHEOLOŠKI MUZEJ — ZAGREB
MUZEJ GRADA ZAGREBA
HRVATSKO NUMIZMATIČKO DRUŠTVO

ZAGREBAČKI NOVAC I MEDALJE

IZLOŽBA U POVODU 720. GODIŠNJICE RADA
ZAGREBAČKE KOVNICE

ARHEOLOŠKI MUZEJ — ZAGREB
MUZEJ GRADA ZAGREBA
HRVATSKO NUMIZMATIČKO DRUŠTVO

ZAGREBAČKI NOVAC I MEDALJE

IZLOŽBA U POVODU 720. GODIŠNJICE RADA
ZAGREBAČKE KOVNICE

KATALOG

Tisk: jugoslavenska medicinska naklada, Zagreb, Šalata bb

Naklada 500 primjeraka

ZAGREB 1981.

ARHEOLOŠKI MUZEJ U ZAGREBU

NUMIZMATIČKA ZBIRKA

Katalog br. 3

ZAGREBAČKI NOVAC

I MEDALJE

IZLOŽBA U POKOJU TSB. GODIŠNICE RADA

ZAGREBAČKE KOVNIČE

KATALOG

Tisak: Jugoslavenska medicinska naklada, Zagreb, Šalata bb

Naklada 500 primjeraka

ZAGREB 1981

Dr Ivan Kampuš

ZAGREBAČKI GRADEC U XIII I XIV ST. PRILOG DRUŠTVENOM I PRIVREDNOM RAZVOJU

U XIII st. u vrijeme velike tatarske provale u Evropu pod vodstvom Batu kana sinovca vrhovnog kana Ogotaja Tataari su potpuno porazili vojsku ugarsko-hrvatskog kralja Bele IV kod mjesta Mohi blizu Miskolcza. Na svom bijegu u Dalmaciju kralj je kraće vrijeme boravio u Zagrebu. Progoneći Belu, Tataari su u zimi 1242. opustošili i porušili Zagreb i njegovu kamenu katedralu. Nakon njihova odlaska dio stanovnika iz porušenog Zagreba i druge izbjeglice, odlučili su podići novo naselje na susjednom višem brežuljku i utvrditi ga, da bi se u slučaju ponovne provale Tatara mogli obraniti. Novim stanovnicima podijelio je kralj Bela IV velike povlastice. U »ZLATNOJ BULI« nazvanoj po zlatnom pečatu, koju je izdao 6. XI 1242. god. u Virovitici vladar kaže: »... budući da smo htjeli u Zagrebu, na brdu Gradecu, sagraditi slobodan grad i tamo sazvati građane i onaj dio kraljevstva utvrditi i učvrstiti zbog sigurnosti granice i drugih koristi nakon što smo se posavjetovali s dragim i vjernim našim Dionizijem, banom čitave Slavonije, i drugim prvacima kraljevstva, koji su jednoglasno odobrili ovu našu namjeru i volju, proveli smo u djelo svoju nakanu, dopuštajući da na sprijeda spomenutom brdu bude slobodan grad, da se građani slobodno nasele i da imaju, drže i čuvaju zemlje i posjede, prava i slobode, koje smo doznačili i potpisali.« Novo naselje, koje je potok Medveščak, današnja Tkalčičeva ulica, dijelio od biskupskog Zagreba, postalo je slobodni kraljevski varoš izuzet od banske i županske vlasti i izravno podvrgnut kralju, odnosno taverniku, predstojniku kraljevske komore.

Novo naselje prozvalo se po nazivu brda »de Grech«, »de Monte Grech« s oznakom »in Zagrabria«, »de Zagrabria«. Godine 1378. izričito je upisano da se grad zove »Mons Grechensis non tamen Zagrabria sed prope Zagrabiam«. U 15. st. ustalio se naziv »civitas Montis Grechensis« ili stoljeće kasnije »civitas Mon-

tis Grecensis Zagrabienensis« (grad brda Gradeca zagrebačkog). Ban Krsto Frankopan u svom pismu od 5. rujna 1526. upućenom senjskom biskupu Jožefiću naziva stanovnike varoša »Zagreb-cima«, a brdo na kojem je grad bio smješten »Gradac«. Godine 1574. Ivan Pergošić u svojem prijevodu Verbeczyjeva Tripartituma naziva ga »Gradec«.

Za uzdržavanje građana Bela IV poklonio je gradu prostran zemljišni posjed, kojega su granice išle od kraljevskog Broda na Savi do brda Medvednice u Zagrebačkoj gori. Na tom širokom području kasnije su niknula brojna varoška sela. Stanovnici novog naselja obvezali su se da će dobrovoljno na svoj trošak utvrditi spomenuto brdo vrlo čvrstim zidom, što je učinjeno najkasnije do 1257, jer se te godine naselje prvi put spominje kao utvrda »Grech«. Zidine su tijekom vremena ojačane kulama, a izgled utvrde sličio je trokutu s vrhom na sjevernoj strani. Najstarija vrata, Kamena i Mesnička, nalazila su se na istoku i zapadu, a naknadno su sagrađena manja vrata na jugu i istoku i veća na sjeveru.

U »Zlatnoj buli« upisane su i ostale obaveze građana: da će davati kralju 10 naoružanih vojnika u Primorje, Korušku ili Austriju, da će prilikom njegova dolaska njemu i pratnji dati 12 volova, 1000 kruhova i 4 bačve vina, hercegu kraljevskog roda polovinu od toga, a banu samo jednom, kad nastupa banovanje, jednog vola, 100 kruhova i bačvu vina. Prvih pet godina bili su oprošteni tih obaveza, a kasnije su one zamijenjene novčanim davanjem.

Prema odredbama »Zlatne bule« građani su mogli birati gradskog suca, kojeg su morali predložiti vladaru na potvrdu, a mogli su ga mijenjati po volji svake godine. Svi su građani za svoje prijestupe odgovarali pred varoškim sucem. Ako je neki tužitelj naveo zakoniti razlog za odbijanje njegova sudovanja, sazvani su svi stariji građani, koji su pod predsjedavanjem suca rješavali parnicu. U žalbenom postupku pred kralja je trebao ići samo gradski sudac. On je također zastupao i sve svoje sugrađane ako ih je netko tužio na kraljevskom sudu, a tužitelj je morao nadoknaditi sve troškove »jer je prezreo vlast poznate mu kraljevske povlastice«.

Svake godine 3. veljače građani su birali općinsku upravu: suca i osam prisežnika, koji su zajedno sa sucem obavljali sudačke i upravne poslove, te dvadeset, a od 1437. god. 24 vijećnika. Izbor se vršio u varoškoj kući ili na Trgu sv. Marka. Pravo glasa imali su samo građani, a glasali su usmeno i pismeno. Na

Gradecu se do 1436. god. pazilo na narodnost onih koji su birani u magistrat. Naime, pored Hrvata u varošu su živjeli Mađari, Nijemci i Talijani. Ako je jedne godine za suca izabran Hrvat, idućih su godina birani predstavnici ostalih narodnosti i to od svake po dva građanina za prisežnike i po pet za vijećnike.

Već je »Zlatnom bulom« bilo određeno da se u Gradecu dva dana u tjednu, tj. u ponedjeljak i četvrtak održava svečani trg, a ostalih dana obični trg. Poveljom iz 1256. kralj Bela IV odobrio je održavanje i godišnjeg sajma o svetkovini sv. Marka, zaštitnika gradske župe. Dovezena roba bila je tada oslobođena svih pristojbi, a sajam, koji je trajao 14 dana (7 dana prije i 7 dana poslije svetka), bio je pod posebnom kraljevskom zaštitom. Kralj Ludovik I Anžuvinac dopustio je 1372. da se o svetkovini sv. Margarete, zaštitnice crkve u predgrađu varoša, održi godišnji sajam s istim povlasticama. Naime, izvan zidina varoši niknula su dva predgrađa: Njemačka ili Šošarska ves uz istočnu stranu današnje Duge ulice uz desnu stranu potoka Medveščaka, tj. na sjevernom dijelu današnjeg Trga Republike i Nova ves, koja se u 15. stoljeću po potoku Ilici (od ilovače) naziva Ilica ili Lončarska ulica. Tu se spominje i župna crkva sv. Margarete.

U Gradecu je već u XIII st. bilo imućnijih trgovaca. Neki Perčin nabavljao je za kralja Belu dragocjenu robu u Veneciji, a u varošu je obavljao istaknute javne poslove. Trgovci koji su prodavali samo jednu vrstu robe, npr. žito ili sol nazivali su se »žitari« ili »solari«, a oni koji su trgovali različitom robom, zvali su se »štacunari« ili »kramari«. Poznato je da općina u XIV st. posjeduje dućane za prodaju soli koji su trgovci iznajmljivali uz godišnji zakup.

Na trgu su članovi magistrata održavali red, pazili na ispravnost mjera i na propisane cijene. Tamo se ubirala tržna pristojba »pijacovina« od koje je dvije trećine pripalo Zagrebačkom kaptolu, a jedna trećina vladaru. Naime, prije nego što je odredbama »Zlatne bule« stvoreno novo tržište na Gradecu, Kaptol je taj privilegij uživao na zagrebačkom trgu koji je nakon 1242. god. zamro, jer je osnutak novog privrednog središta privukao trgovinu na susjedni brežuljak. Kralj Andrija III poklonio je Kaptolu 1292. god. vladarevu trećinu od »pijacovine«, a gradska općina uvela je dvije nove daće na morsku sol zvanu »star« i na živežne namirnice zvanu »filarščina« uz opravdanje da te pristojbe ubiru zbog toga što njihovi ljudi paze na trgu

na pravu mjeru i vagu. Na kaptolsku pritužbu kralj Karlo I Anžuvinao potvrdio im je privilegij da ubiru čitavu tržnu pristojbu na Gradecu, određivši da općina ne smije uvoditi nikakve nove tržne daće. Nakon provedene istrage i Sabor je 1321. odredio da novouvedene daće ostaju, ali ih Kaptol ubire zajedno s »pijavinom« što je i vladar potvrdio. No Kaptol je doskora prepustio gradskoj općini da ubire »star« i »filarščinu« od robe koju strani trgovci dovoze na prodaju na gradski trg.

Nezadovoljan privilegijama Kaptola na svom tržištu i u sukobu s kanonicima zbog prisvajanja njegovih sela i posjeda, Gradec je i u političkim borbama bio u suprotnom taboru od susjednog Zagreba. Godine 1375, 1377, 1378. i 1379. učestali su sukobi između općine i Kaptola. Kaptolski su ljudi u nekoliko navrata napali građane i njihove kmetove, otimali im imovinu te palili i plijenili sela i podgrađa. U građanskom ratu koji je harao nakon smrti Ludovika I Anžuvina (1382.), zagrebački biskup Pavao, braća Horvati i Kaptol pristaju uz Karla Dračkog, a Gradec uz kraljicu Jelisavetu. U toku daljnjih borbi Žigmundov ban Ladislav Lužnički zapovijedio je 1387. god. općini da stanovnici Gradeca u odsutnosti mnogih »buntovnih kanonika« napadnu Kaptol, sruše njegovu drvenu ogradu i građevni materijal odvedu na Gradec, jer se bojao da će protivnička vojska pod vodstvom Ivaniša Horvata i Ivana Paližne doći u Zagreb i osvojiti Gradec.

U krvavom sukobu, koji su 1396. započeli kanonici, stanovnici Gradeca uzvratili su napad preko Pisanog mosta na potoku Medveščaku, napali su Kaptol i oplijenili kanoničke kuće. Pokušali su također provaliti i u stolnu crkvu i odnijeti vrijedne predmete koji su u njoj bili pohranjeni. Budući da su crkvena vrata odoljela njihovom napadu, sasuli su svu silu strijala na samu crkvu. Idućeg su dana kanonici s pratnjom navalili na gradske mlinove, opljačkali ih i razorili, a napali su gradska sela Gračane, Dediće i Černomerec te plijenili i sakatili varoške kmetove. Biskup je izopćio građane iz zajednice vjernika i bacio prokletstvo na cijelu gradsku općinu, ali je još iste godine posredovanjem kralja Žigmunda, zeta pokojnog Ludovika, to izopćenje ukinuo. Međutim, sukobi Gradeca i Kaptola nastavljeni su i u kasnijim stoljećima.

O strukturi stanovnika na Gradecu i njihovom imovnom stanju možemo zaključivati nešto sigurnije tek u XIV st. na osnovi djelomično sačuvanog popisa građana i stanovnika (inkvilina), popisa kurija i njihovog poreznog zaduženja iz 1362.

godine. Kurija je bila dvorno mjesto na kojem su se nalazile kuće, dućani i gospodarske zgrade, vrtovi ili je, štoviše, dvorno mjesto moglo biti пусто. Veličina dvornog mjesta bila je različita od 1/8 do čitave kurije. Prema mišljenju I. Tkalčića najveće dvorno mjesto (curia integra) iznosilo je 120 lakata duljine i 96 širine, a najmanje 15 lakata duljine i 12 širine. Samo vlasnik dvornog mjesta mogao je biti građanin, a na osnovi kurije plaćao je i porez koji je predstavljao važan izvor prihoda varoškoj općini od kojih je ona namirivala i godišnji census vladaru.

U spomenutom popisu na teritoriju Gradeca iskazane su 382 1/2 i 1/8 kurije koje su se nalazile u devet otočnih skupina unutar grada i u dva podgrađa. U sačuvanom dijelu popisa iskazano je samo 303 građana koji su posjedovali 155 3/8 kurije. Od tog broja 5% građana bili su vlasnici dvornog mjesta većeg od 1 kurije, 17% do jedne kurije, 40% do 1/2 kurije i 38% do četvrtine kurije. Dakle velika većina građana krnjeg popisa, to jest 78% posjedovali su dvorna mjesta do polovine kurije. Za samo 77 građana upisano je zanimanje. Među njima je bio 61 zanatlija: 21 obućar, 6 kovača, 4 zlatara, 4 lončara, 3 pekara, 2 mesara, 2 krojača, 2 sedlara itd. a osim njih upisano je 6 magistara, 2 literata, 5 svećenika, 1 bilježnik, 1 orguljaš. Dakako da je među građanima kod kojih zanimanje nije upisano bilo onih koji su trgovali ili se bavili poljoprivredom. U drugoj grupi upisano je 352 inkvilina. Od tog broja za 144 stanovnika zanimanje nije upisano, 101 su kopači vinograda (ligonistae), 76 različiti obrtnici i 31 ostali. Brojnost ligonista govori o tome da su se na blagim padinama Zagrebačke gore nalazili vinogradi u vlasništvu općine, građana i stanovnika. Kasniji obračuni iz XVI i XVII st. pokazuju da je varoš imala znatnije prihode od prodaje vina. Spomenuti kopači obrađivali su te vinograde, ali sami nisu bili vlasnici, jer bi u tom slučaju bili iskazani da imaju vinograde, a takvih je među inkvilinima bilo 8.

U grupi obrtnika bilo je 19 obućara, 11 krojača, 7 kolara, 5 kamenorezaca, 5 mesara itd. Općina je inkvilinima odmjerala porez prema njihovu imovnom stanju.

Građani su bili oporezovani prema veličini kurije s time da je porez za dvorno mjesto veličine kurije iznosio 300 denara, za posjed veličine polovine kurije 150 denara itd. Od upisanih 282 1/2 i 1/8 kurije 28 i 1/8 kurije bile su oslobođene plaćanja poreza, i to one gradskog suca, prisežnika, bilježnika i onih koji su odlukom općine bili oslobođeni. Od preostalih 254 1/2 kurije trebalo je ubrati 381 marku i 150 denara. Na osnovi tog

nepotpunog popisa građana, stanovnika i kurija 38% građana trebalo je platiti 75 denara poreza za posjed od 1/4 kurije a 40% 150 denara za posjed 1/2 kurije u vrijeme kad seljak plaća 18 denara marturine a do 100 denara otkup feudalcu od svih podavanja. Bilo je to za građane osjetno opterećenje te neki nisu mogli platiti svoje porezne obaveze. Nakon višegodišnjeg dugovanja općina je zaplijenila takve posjede s obrazloženjem u posjedovnim knjigama »dacia domini nostri regis et alia servicia solvere non curarunt«. Takve je posjede ona prodavala za svotu koja redovno nije odgovarala njihovoj vrijednosti ili za isplatu poreznog duga.

U mnogo povoljnijem položaju s obzirom na porezno zaduženje bili su inkvilini. Od njihovog ukupnog broja 58% bilo je zaduženo s deset denara poreza, 33% s 20 denara. Samo 7% platilo je do 50 denara, a 2% do 1 marku poreza. Ukupni njihov razrez iznosio je 6315 denara a od te svote uplaćeno je 5140 denara ili 81%.

U XIV st. među građanima i stanovnicima bili su brojni obrtnici. Njihova najstarija udruženja bile su bratovštine a kasnije cehovi. Najstarije bratovštine imale su isključivo pobožni karakter, a u njima su se okupljali pripadnici iste nacije. God. 1359. spominje se hrvatska bratovština, 1374. talijanska bratovština, te njemačka ili bratovština obučara. Bratovštine su imale svog sveca zaštitnika i oltar u župnoj crkvi sv. Marka. Općina je propisivala kvalitet rada obrtnika, cijene njihovih proizvoda, a za one koji se nisu pridržavali donesenih odluka bile su predviđene novčane kazne a u ponovljenom slučaju zabrana poslovanja ili istjerivanje iz grada.

U »Zlatnoj buli« ne spominju se varoška sela, jer ona u to vrijeme još ne postoje. Nije slučajno da se tek 1273. prvi put spominje neki posjed varoša. Tada su Dedići, zemlju koju je općina kupila a ban Matej pripojio Medvedgradu, vraćeni Gradecu.

Građani postepeno proširuju posjede i izvan granica utvrđenih u povelji iz 1242. Na njihovu molbu Bela IV naložio je banu Stjepanu da im dade neki posjed, zemlju Svibljan što je on i učinio. Bela je tu darovnicu potvrdio 1258. god., a njegov nasljednik Stjepan V 1270. godine. Od Ladislava IV građani su na poklon dobili selo Kobiljak. God. 1397. Kobiljak je bio nenapućen, pa je općina odlučila da oni, koji se žele tamo naseliti, imaju slobodu to jest oslobođenje od podavanja u razdoblju od deset godina.

U XIV st. Kaptol je želio prisvojiti Sviblje i Kobiljak, ali je spor izgubio, a posjedi su potvrđeni Gradecu. God. 1343. u izvorima se spominju Gračani a 1370. Černomerac. Ta sela su nastala na području koje je »Zlatnom bulom« darovano Gradecu. Spominju se također posjedi Bitek, Kraljevec, Novaki, Cerje, Šiljakovina i Pobrežje.

Da nagradi mnoge zasluge građana kralj Žigmund im je darovao prekosavske posjede Petrovinu i Hrašće. Kad je ban od tih sela zahtijevao kunovinu i svinjsku desetinu, na žalbu građana i nakon provedene istrage god. 1392. bilo je zabranjeno njegovim činovnicima kao i činovnicima njegova zamjenika da u tim selima ubuduće ubiru spomenute prihode. Među stanovnicima Hrašća bilo je imućnijih seljaka. God. 1393. u sukobu zbog međa stanovnici Čiča napali su Hrašće i odveli 300 volova. Svaki kmet iz Petrovine i Hrašća plaćao je do 1389. god. 200 denara godišnje i voz sijena. Nezadovoljni seljaci često su negodovali, pa je općina, vjerojatno u strahu da ne izbije buna, odlučila (in generali consilio) da svaki kmet plaća godišnje samo 1 zlatnu forintu. Možemo pretpostaviti da su i kmetovi ostalih sela plaćali slične daće koje su pritjecale u općinsku blagajnu.

Brojnost ligonista u Gradecu, prema popisu iz 1362., svjedoči da u varoškim selima u to vrijeme nema dovoljno vještih kmetova za rad u varoškim vinogradima. Tek u kasnijim stoljećima varoški kmetovi obavljat će tlakom i te poslove naročito oni iz Gračana koji su i sami posjedovali vinograde.

Već u XIII st. stanovnici novog naselja na Gradecu ispunili su svoju obavezu i utvrdili naselje što je za sve njih, uz ostalo, predstavljalo i veliki novčani napor. Sredstva za izgradnju namicali su velikim dijelom iz svoje trgovačke aktivnosti. Iako im je »oko istog brda Gradeca« Bela IV dao zemlju za njihovo uzdržavanje građani su u povelju iz 1242. unijeli i značajnu odredbu, da je na području Ugarske, Dalmacije, Hrvatske i Slavonije gospodar zemlje na kojoj bi bili od razbojnika opljačkani bio dužan, nakon procjene štete, oteto vratiti ili zločinca izručiti. Bili su oslobođeni i od plaćanja tributa.

Postojeće povlastice proširili su novima koje mi je podijelio kralj Bela IV i njegov nasljednici. Po kraljevu nalogu ban Stjepan određuje da građani plaćaju na Martinje census od 200 pensa. Na njihovu pritužbu kraljica Marija oslobodila ih je 1261. tog plaćanja, jer je njihova novosagrađena utvrda, a to je istaknuto u povelji, podignuta na korist čitavog kraljevstva i za sigurnost granica.

Obaveze koje su bile utvrđene u »Zlatnoj buli« prelazile su mogućnosti građana Gradeca. Oni su, naime, morali održavati novu utvrdu što je zahtijevalo daljnje novčane žrtve. Zbog toga su se još za Belina života oslobodili obaveza o vojnoj pomoći i zalaznini. Po novoj povelji iz 1266. bili su dužni svake nove godine plaćati census od 40 maraka hercegu, banu ili osobi koju je vladar odredio da primi taj iznos. Ostale odredbe iz »Zlatne bule« unesene su u povelju iz 1266., pa su građani taj privilegij podnosili na potvrdu svakom novoizabranom ugarsko-hrvatskom kralju. Uz pristanak kraljice kojoj su pripadali prihodi od tridesetine Bela IV je 1267. oslobodio građane i goste Gradeca od plaćanja tridesetine i mitnice unutar državne granice »tam in aquis quam in terris«. U svojoj povelji izdanoj 1347. Ludovik I Anžuvina nalaže svim prelatima, barunima, grofovima, kastelanima, gradovima i trgovištima koji drže mitnice da od građana i gostiju ne ubiru te pristojbe i potvrđuje im tu povlasticu koju su Gradecu podijelili njegovi predšasnici. A na Saboru održanom 1343. u Križevcima, Nikola ban čitave Slavonije, na zahtjev predstavnika Gradeca potvrdio je stari običaj da se za sukno i drugu trgovačku robu koja se uvozi iz Venecije, Njemačke plaća tridesetina, a ne plaća se za robu i stoku prilikom izvoza u te zemlje.

Građani su postepeno oslobodili svoju trgovačku aktivnost svih suvišnih novčanih opterećenja. Gradec se razvio u najjači privredni centar u Slavoniji. Tako su stvoreni uvjeti da se u Gradec prenese kovnica novca i da neki imućniji građani uzmu u zakup kovnicu i dobit komore.

Od XIII stoljeća Slavonija je imala svoju kovnicu novca. Njen vlastiti novac javlja se u doba hercega Andrije (1196—1204) i kuje se u hercegskoj kovnici, a od polovice XIII st. u banskoj kovnici. Ona se od 1260. nalazi na zagrebačkom Gradecu. Novac poznat kao »denarius banalis«, banski denar nazvan također i slavonski banovac kuje se za banova Hinka, Rolanda, Henrika Güsinga, Joakima Pektra, Stjepana, Radoslava, Ivana Babonića, Mikića i Nikole Seća. Dobit komore izvor je banskih prihoda i nju čini pizeta (pisetum), to jest razlika između nominalne i faktičke vrijednosti novca koja je 1344. iznosila čak 46%. U dobit je spadao i trgovački porez u iznosu od

6 denara godišnje od svakog trgovca. Kad bi zbog različitih razloga nekom trgovcu zabranili trgovati i zaplijenili robu, dvije trećine njene vrijednosti dobio je ban a novčari jednu trećinu.

Kovnici je pritjecao prihod od zamjene novca. Novac se kovao svake godine od Martinja do svršetka godine. Posebni mjenjači donosili su ga na javne trgove i izlagali na posebnim tablama. Tri stara novca mijenjala su se za dva nova. Kralj Bela IV ukinuo je svakogodišnju zamjenu, pa je tu daću pretvorio u stalnu pod nazivom »collecta septem denariorum« odredivši da 7 denara od selišta moraju plaćati svi oni koji daju kunovinu. Komora je otada vodila brigu da u prometu bude dovoljno kovana novca. Budući da je njen izravni prihod bio od piseta nije više bilo potrebno mijenjati vrijednost i težinu novca.

Na čelu kovnice nalazio se »comes camerae« sa svojim činovnicima koji je radio po banovu nalogu i njemu osobno bio odgovoran. U pravilu ban je slobodno raspolagao s prihodima kovnice i izdavao povelje o oprostima od plaćanja dobiti. Godine 1333. ban Mikić oslobodio je građane Gradeca od plaćanja komorske dobiti. Uz pristanak Sabora banovi daju u zakup komorsku dobit zajedno s kovnicom novca. Ali pokadkad i vladar raspolaze i tim prihodima. Oko god. 1294. kralj Andrija III obavijestio je građane Gradeca da je prihode zagrebačke kovnice novca povjerio comesu Gyanu. Građani su se žalili vladaru da im je on nanosio štetu tražeći vjerojatno da uzdržavaju posadu u Medvedgradu. Kralj im je oduzeo prihode da ih oslobodi te štete iz Medvedgrada i da se posada tvrđave hrani iz njegovih prihoda.

God. 1344. dao je Nikola ban čitave Slavonije zagrebačku kovnicu i njezin prihod u zakup na godinu dana za 300 maraka novih denara Jakovu, sinu Ulfarda građaninu Gradeca, Nikoli sinu Pavla i Cvetku sinu Stavljena građanima Koprivnice i nekim njihovim drugovima. Zakupnici su morali svaki mjesec platiti banu 25 maraka. Ako nisu na vrijeme uplatili dužan novčani iznos, bila je određena kazna od 10 maraka. Novčari su kovali denare i obule i mijenjali tri stara denara za jedan novi denar te četiri stara obula za jedan novi obul. Da bi se mogao nadzirati njihov rad morali su najprije iskovati denare u vrijednosti od jedne marke. Vagnuli su ih, zapečatili banskim pečatom i to je bila mjera za težinu ostalih maraka. No ako se utvrdilo da je banova marka bila teža ili laganija za više od 6 denara nego njihove novoiskovane marke zaplijenili bi im svu imovinu i prognali ih iz zemlje.

Marka je prvobitno bila oznaka za određenu težinu, a zatim i za računski novac. Marke se obično nazivaju imenom grada u kojem su nastale. Na području Slavonije imamo »slavonsku« ili »zagrebačku marku« njezina je težina iznosila oko 237 grama. Obično se na marku srebra računalo 200 slavonskih banovaca. Budući da se banovac dijelio na dva obola ili 12 bagatina to je marka sadržavala 400 obola ili 2400 bagatina. Za ferto se računalo 50 banovaca, a za groš 5. Pensa se u Slavoniji računala sa 40 banovaca.

Iako je pensa vrsta računskog novca ona označuje broj. U toku XIII i XIV st. pensa u Slavoniji označuje broj 40, pa kad se u to vrijeme spominje da marka sadržava »5 pensa denara« znači da je novčana vrijednost marke bila 200 denara. Ferto je također vrsta računskog novca u vrijednosti od 1/4 marke a dijelio se u dvije libre. Na početku XIV st. i groš se javlja u Slavoniji kao računski novac; kao novac u prometu kuje se za vladanja Karla I Anžuvinskog. Floren se pojavljuje kao računski novac već prije 1342. godine, pa 3 florena čine marku. Kasnije se floren računa kao ferto, a u drugoj polovici 14. st. floreni se kuju za područje Ugarske i Hrvatske kao zlatnici.

Novac se kovao od slitine u kojoj je uz 3/4 srebra bila 1/4 bakra. Ta je smjesa pokadkad bila i drugačijeg omjera. U svakodnevnom prometu denar je bio težak gram srebra.

Novac je bio žigosan žigom onih kojima je taj posao bio povjeren da bi se znalo tko ga je kovao. U kovnici su se nalazile dvije škrinje. U jednoj se čuvao alat potreban za kovanje a u drugoj srebrne šipke od kojih se novac kovao. Škrinje su se zatvarale obično s tri ključa, a jedan je od njih bio u bana. Pri likom zatvaranja čuvari su škrinje zapečatili svojim pečatima. Pri lijevanju srebra i kovanju novca bio je uvijek prisutan i čovjek banova povjerenja.

Ludovik I Anžuvinc pokušao je da u Slavoniju uvede u Ugarskoj kovani kraljevski novac, ali je plemstvo negodovalo i uskratilo kralju dobit (lucrum) koji je dotada uživao ban. Po Ludovikovoj reformi morali su svi plemići između Drave i Save plaćati komorsku dobit to jest godišnji porez od 18 denara od svake porte, ali, čini se, da ta odredba nije provedena u Slavoniji također zbog otpora plemstva, nego se i nadalje zadržala kunovina (marturina).

God. 1384. u kovnici na Gradecu kuju se karljevski novci, ali nije poznato kroz koje vremensko razdoblje se obavlja ta dje-

latnost. Kraljica Marija, Ludovikova kćerka, povjerila je kovnicu Šimunu de Talentis i Aczornu Francuzu i zamolila varošku upravu da im dozvoli kovati novac i pruži potrebnu pomoć. Iz jednog računa saznajemo da je nadzor nad kovnicom obavljao kraljevski rizničar i hrvatski ban. Iz njezina dobitka isplaćena je i banova plaća.

Ugarsko-hrvatski vladari kovali su i u drugim kovnicama novce po uzoru na slavonske banovce, a nazivali su ih također banovcima. To su npr. sibirski, segedinski, kološvarski banovci, koji su se, doduše, vrijednošću razlikovali od slavonskih banovaca, ali su i oni bili plaćevno sredstvo u srednjovjekovnoj Slavoniji.

latnost, Kraljica Marija, Ludovikova kćerka, pojavila je kovnicu
štimanu de Janeta i Acoznu Francuzi i zamolila varošku u
vu da im dozvoli kovati novce i pruži potrebnu pomoć iz jed-
nog računa saznajemo da je nadzor nad kovnicom obavljao kri-
ljevski ravnatelj i privatni ban, iz njega dobivka isplaćena je
i banova plaća.

Ugarsko-privatni vlastni kovani su i u drugim kovnicama
novce po uzoru na slavonske banove, a nazivali su ih također
banovcima. To su najprije srebrni, zlatni, kolosjevski banov-
ci, koji su se dobili vrljednoga razlikovali od slavonskih ba-
novaca, ali su i oni bili plaćeni srebrno u srednjovjekovnoj
Slavoniji.

Dr Ivan Mirnik

ZAGREBAČKI NOVAC I MEDALJE

Najstariji slavonski novac bili su srebrni denari hercega Andrije (1196—1204). Bijahu to tanki srebrni novčići, slični tzv. frizaticima, uobičajenom sredstvu plaćanja toga vremena u srednjoj Evropi. Prikazi na njima sastojali su se od raznih elemenata koji su varirali od poprsja hercega i starog slavenskog grba (polumjesec i zvijezda) do kula. Slijedi novac banova kovan između god. 1204. i 1220. Opći se izgled mijenja u vrijeme hercegâ Bele (1220—1226) i Kolomana (1226—1235), kada je novac vrlo sličan srebrnicima kovanim u ugarskim kovnicama.

Karakteristični kovovi slavonskih banova, tzv. slavonski banovci, počinju se izrađivati za vladavine kralja Bele IV (1235—1270), a prva poznata kovnica radila je u Pakracu. Spominje se god. 1256. Izgled banovaca se kroz sto godina njihova nastajanja u glavnim crtama ne mijenja. Na prednjoj je strani, između dvije biserne kružnice, natpis koji najčešće glasi: † MONE TA REGIS P(ro) SCLAVONIA (= kraljev novac za Slavoniju), dok je na sredini polja prikazana kuna, starodrevno plaćevno sredstvo i sastavni dio slavenskog grba, kako trči na lijevu ili desnu stranu. Iznad i ispod nje su zvijezde ili elementi banskih grbova. Na naličju je patrijarhalni križ na tri stepenice. Ispod njega je sa svake strane po jedna okrunjena glava, koje bi trebale predstavljati kralja i hercega. Gore se lijevo i desno mogu vidjeti različiti znakovi, najčešće zvijezda i polumjesec, a na sredini polja sa strana su smješteni razni simboli — kružići s točkama, ptice, ljiljani ili slova — po kojima se banovci mogu pobliže odrediti po kraljevima ili banovima. Uz denare također se kuju manje nominale, tzv. oboli, na kojima su najčešći oni isti prikazi kao i na denarima, samo pojednostavljeni.

»Denarius zagrabiensis«, zagrebački denar, prvi se puta spominje u nekoj ispravi na pergamentu godine 1260. Tako se pretpostavlja da je oko te godine zagrebačka kovnica počela s djelovanjem. U listinama se čitaju i nazivi »denarii banales«

(banski denari) i »denarii Grecenses« (grički denari), što govori da se »camera zagradiensis« (zagrebačka kovnica) nalazila na Griču. God. 1294. kralj Andrija III spominje »cameram nostram de Zagreb« (»našu kovnicu u Zagrebu«). Bila je dobro organizirana i stajala je pod strogim nadzorom svog grofa (»comes camerae«). U vrijeme svog cvata slavonski su se banovci kovali kalupima koje su izrađivali vrhunski majstori. Taj virtuozno izrađeni sitan novac od vrlo finog srebra spada među najbolji svoga vremena u Evropi. I sami se možemo uvjeriti o toj visokoj kvaliteti ako promotrimo banovce kroz jako povećalo. Slavonski je novac bio tražen i van granica tadašnjeg slavonsko-hrvatskog kraljevstva. O tome svjedoče brojna novčana blaga 13. i 14. stoljeća pronađena u Hrvatskoj, Sloveniji, Vojvodini, Mađarskoj i Sedmogradskoj (Rumunjska). U vrijeme kad se kraljevski ugarski novac kuće Arpadovića prema zakonima morao godišnje mijenjati za novi i uvijek slabiji novac, što je dovodilo do obogaćivanja kralja i njegovih činovnika i do osiromašenja vlasnika novca, vrijeme kolanja slavonskih banovaca nije bilo ograničeno.

Najkasniji tipovi slavonskih banovaca, već površnije izrađeni, kuju se polovicom 14. st., za vladavine Ludovika I Velikog (1342—1382). U pisanim se izvorima posljednji put spominju god. 1349., ali se kasniji naziv »boni denarii« (dobri denari), po svojoj prilici odnosi na njih. Zagrebačka se kovnica posljednji put spominje god. 1384. u listini kraljice Marije, no tada se u njoj kuje kraljevski novac. Kada je grička kovnica prestala s radom nije poznato.

Premda postoje dokazi o postojanju hrvatske valute, hrvatskog denara, »denarius croaticus«, u 18. st., u Zagrebu iznova postoji kovnica za revolucionarnih godina 1848/49. Tada hrvatski Sabor nastoji financijsku krizu riješiti tiskanjem papirnatih asignacija od 25, 100 i 1000 forinti i kovanjem bakrenjaka od 1 krajcare. Sav je taj novac povučen i uništen god. 1850, osim nekoliko sačuvanih primjeraka.

Osim novca u Zagrebu, i za potrebe Zagreba i u drugim gradovima, kuju se brojne medalje i medaljice kako bi se ovjekovječili najrazličitiji spomena vrijedni događaji. Obično su to bile medaljice radničkih, pjevačkih, veteranskih i drugih društava, a događaji su bili razni jubileji, velike gospodarske izložbe, posjete vladara i članova vladarske kuće i dr. U 2. polovici 19. st. u Zagrebu rade majstori koji medaljersko umijeće podižu na visok stupanj. Bili su to Franjo Kares (—1889), graver, zlatar i

vlasnik graverskog poduzeća, Josip Radković (1860—1921), također graver i autor velikog broja signiranih i nesigniranih medalja i medaljica, Ignjat Justitz (djeluje u Zagrebu između 1866. i 1907.) i zlatar Josip Engelstrath. Zagrebačko medaljerstvo do- siže svoj zenit pojavom velikih majstora Rudolfa Valdeca (1872— 1929), Roberta Frangeša Mohanovića (1877—1940) i Ive Ker- dića (1881—1953).

vladnik grobnice podzemni Joakim Badkovski (1888—1921) in
koder grobnice avtor velikog bronje spomenika i residencijah me
dajic i medalija, knjige Justitz (deluje u Zagrebu izmedu 1888
i 1907) i zlatar Josip Engelstein, Zagrebako medaljstvo do
sive svoje zentit poljevo velikih majstora Rudolfa Valdea (1872—
1929), Roberta Langsa, Kohnovica (1872—1940) i Ivo Kar
lica (1881—1923).

KATALOG

LISTINE

1. Zlatna **bull**a hrvatsko-ugarskog kralja Bele IV iz god. 1242. kojom podjeljuje Zagrebu povlastice slobodnog i kraljevskog grada.
(Arhiv Hrvatske — Zagreb)
2. Potvrda i nadopuna zlatne bule Bele IV iz god. 1266.
(Arhiv JAZU — Zagreb)
3. Listina iz god. 1294. kojom Andrija III prihode zagrebačke kovnice novca predaje medvedgradskom kaštelanu Gyanu.
(Nadbiskupski arhiv — Zagreb)
5. Listina bana Mikca iz god. 1333. u kojoj se spominje zagrebačka kovnica novca.
(Historijski arhiv — Zagreb)
6. Beloš od Sane prodaje opatu topuskom svoje robove za pet maraka banovaca i veroneških denara 10. VIII 1308.
(Nadbiskupski arhiv — Zagreb)
7. Marija, kraljica Ugarske i Hrvatske nalaže zagrebačkom kovničaru da kuje novac god. 1384.
(Arhiv JAZU — Zagreb)

SLAVONSKI BANOVC

Osnovni izgled:

Lice: natpis između dvije biserne kružnice najčešće glasi: † MONETA REGIS P(ro) SCLAVONIA (kraljev novac za Slavoniju). U polju kuna trči na lijevo, iznad i ispod nje su razni znakovi.

Naličje: Patrijarhalni križ na tri stepenice; dolje lijevo i desno po jedna okrunjena glava, gore lijevo polumjesec, desno zvijezda; iz donjeg križišta izlaze najčešće po dva ljiljana. Lijevo i desno su različita slova ili znakovi. Sve je obrubljeno bisernom i linearnom kružnicom.

8. Herceg Bela (1260—1269); banovi Roland (1261—1267) i Henrik Güssing (1267—1269)
Lice: † MONETAREGISPSCCLAVONIA. Gore i dolje šesterokraka zvijezda. Naličje: slova h — R.
(Primjerak nađen kod gradnje Kukovićeve kuće god. 1872, ul. Braće Kavurića; Arheološki muzej — Zagreb, inv. br. 21091)
9. sličan primjerak
(AMZ, inv. br. 21.097)

10. Ban Henrik Güssing (1269—1270)
Lice: † MONETAREGISPSCSLAVONIA
Naličje: lijevo i desno po jedna guska.
(Zbirka Brunšmid, dar 1899, AMZ, inv. br. 21.003)
11. sličan primjerak
(AMZ, inv. br. 21.005)
12. Kralj Stjepan V (1270—1272); ban Joakim Pektari (1270—1272)
Lice: MONETAREGISPSCSLAVONIA; kuna trči lijevo; gore i dolje po jedna zvijezda.
Naličje: slova S — R; dva ljiljana.
(Primjerak iz skupnog nalaza novca iz Ruda kod Samobora god. 1910; AMZ, inv. br. 21.161)
13. sličan primjerak, suvremeno oponašanje
(Rude, skupni nalaz god. 1910, AMZ, inv. br. 21.135)
14. Kralj Ladislav IV (1272—1290)
Lice: † MONETAREGISPSCSLAVONIA
Naličje: slova R — L
(Zbirka Montenuovo, kupljena 1894; AMZ, inv. br. 21.435)
15. sličan primjerak
(AMZ, inv. br. 21.445)
16. Ban Stjepan Babonić (1280—1282)
Lice: † MONETAREGISPSCSLAVONIA; kuna trči 1; gore grčki križ, dolje šesterokraka zvijezda.
Naličje: slova S — L; gore lijevo šesterokraka zvijezda, desno ljiljan u polumjesecu.
(Rude, skupni nalaz god. 1910; AMZ, inv. br. 21.407)
17. sličan primjerak
Naličje: slova L — R
(Rude, skupni nalaz god. 1910; AMZ, inv. br. 21.412)
18. Kralj Andrija III (1290—1301)
Lice: † MONETAREGISPSCSLAVONIA
Naličje: slova R — A; gore R — ljiljan.
(Poljančani, skupni nalaz god. 1899; AMZ, inv. br. 21.588)
19. sličan primjerak
Naličje: slova R — A; gore dva ljiljana.
(Zbirka Montenuovo, kup. 1894; AMZ, inv. br. 21.589)
20. Kralj Andrija III (1290—1301), bagatin
Lice: šesterokraka zvijezda u polumjesecu; linearna kružnica.
Naličje: u polju slovo A; linearna kružnica.
(Sremska Mitrovica, M. Vukašinović, kup. 1903; AMZ, inv. br. 21.613)
21. sličan primjerak
(Novi Banovci, F. Manot, kup. 1902; AMZ, inv. br. 21.614)
22. Ban Radoslav Babonić (1290—1294)
Lice: † MONETAREGISPSCSLAVONIA; kuna trči na lijevo; gore polulik lava koji se propinje, dolje šesterokraka zvijezda.
Naličje: slovo A — ptica; gore lijevo polumjesec, desno zvijezda.
(AMZ, inv. br. 21.621)

23. sličan primjerak
(N. Banovci, F. Manot, kup. 1902; AMZ, inv. br. 21.623)
24. Ban Stjepan Babonić (1310—1316)
Lice: † MONETAREGISPCLAVONIA
Naličje: slova K — S; gore lijevo zvijezda, desno polumjesec.
(Zbirka Ivana Kukuljevića; AMZ, inv. br. 21.638)
25. sličan primjerak
(Zbirka Montenuovo, kup. 1894; AMZ, inv. br. 21.639)
26. Ban Ivan Babonić (1316—1322)
Lice: † MONETAREGISPCLAVONIA
Naličje: slova K — I; gore lijevo zvijezda, desno polumjesec.
(Kalata, skupni nalaz god. 1928; AMZ, inv. br. 33.284)
27. sličan primjerak
Naličje: slova B — I
(Kalata, skupni nalaz god. 1928; AMZ, inv. br. 33.285)
28. Ban Nikola (1322—1325)
Lice: † MONETAREGISPCLAVONIA; kuna trči na lijevo; gore i dolje ružica.
Naličje: lijevo i desno kružić s točkom.
(AMZ, inv. br. 20.789)
29. sličan primjerak
(AMZ, inv. br. 20.877)
30. Ban Mikac Mihaljević (1325—1343)
Lice: † MONETAREGISPCLAVONIA; kuna trči na desno; gore kruna, dolje zvijezda u polumjesecu.
Naličje: slova :B (obrnuto) — M; lijevo i desno ptica.
(Zbirka dra Ljudevita Gaja; AMZ, inv. br. 21.672)
31. sličan primjerak
(K. Nuber, kup. 1914; AMZ, inv. br. 21.656)
32. Ban Mikac Mihaljević (1325—1343), obol
Lice: kuna trči na desno; gore kruna, dolje polumjesec i zvijezda.
Naličje: Patrijarhalni križ, dolje lijevo i desno okrunjena glava; slova M — B; gore lijevo i desno ptica.
(Zbirka Montenuovo, kup. 1894; AMZ, inv. br. 21.709)
33. Skupni nalaz slavonskih banovaca i srebrnog nakita iz Zgruta kod Podravske Slatine iz god. 1943., zakopan oko god. 1323—1325.
(AMZ, Gl. inv. knj. br. 1309)

NUMIZMATIČKA DJELA U KOJIMA SU OBRADENI SLAVONSKI BANOVCI

34. SCHOENVISNER, Stephanus. *Notitia hungaricae rei numariae ab origine ad praesens tempus.* Budae MDCCI: Regia universitas.
35. CATALOGUS *numorum Hungariae ac Transilvaniae* Instituti nationalis Széchényiani, I. Pestini 1807: Matthia Trattner.
36. RUPP, Jacobus. *Numi hungariae hactenus cogniti quos delineatos et monumentis historico-numariis illustratos exhibet...* Budae 1841: Regia universitas hungarica.

37. WESZERLE, József. Hátrahagyott érmészeti táblái. Pest 1873: Athenaeum.
38. TRUHELKA, Ćiro. Slavonski banovci. (Prinos hrvatskoj numismatici.) **Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini**, 9/1897, str. 1—160.
39. NUBER, Carl Franz. Prinos kronologiji slavonskih banovaca. **Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini**, 9/1897, str. 169—180.
40. RENGJEO, Ivan. Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien und Slavonien, Dalmatien und Bosnien. Graz 1959: Akademische Druck- und Verlagsanstalt.

ZAGREBAČKA KOVNICA GODINE 1848—1849.

41. Jedan križar 1849.
(AMZ, inv. br. 21.723)
42. Asignacija od 1000 forinti iz god. 1848.
(Priv. zbirka, Zagreb)
43. Asignacija od 25 forinti iz god. 1848.
(Priv. zbirka, Zagreb)
44. Nalog bana J. Jelačića o izdavanju novca iz god. 1848.
(Priv. zbirka, Zagreb)

ZAGREBAČKE MEDALJE, SPOMENICE I ŽETONI

45. Toma Bakač-Erdödi, ostrogonski nadbiskup (1497—1521), administrator zagrebačke biskupije 1510—1514, medalja nepoznatog talijanskog majstora.
(AMZ, inv. br. 31.960)
46. Školska nagrada, god. 1841.
(AMZ, inv. br. 21.898)
47. Kao gore
(AMZ, inv. br. 21.899)
48. Školska nagrada, god. 1841.
(AMZ, inv. br. 21.900)
49. Kao gore
(AMZ, inv. br. 21.901)

Ban Josip barun Jelačić Bužimski (1801—1859)

50. Medalja W. Seidana iz god. 1849, bronca.
(AMZ, inv. br. 32.121)
51. Medalja W. Seidana iz god. 1854, bronca.
(AMZ, inv. br. 32.276)
52. Medaljica Berneseea iz god. 1849, srebro
(AMZ, inv. br. 32.122)
53. Kao gore
(AMZ, inv. br. 32.124)
54. Medalja T. Rabauscha iz god. 1848, srebro.
(AMZ, inv. br. 32.128)

55. Kao gore
(AMZ, inv. br. 32.129)
56. Medalja K. Langea iz god. 1849, srebro.
(AMZ, inv. br. 32.126)
57. Kao gore, kositar.
(AMZ, inv. br. 38.042)
58. Medalja Canzanija iz god. 1849, pozlaćena bronca.
(AMZ, inv. br. 32.131)
59. Medalja s likovima A. Windischgrätza i J. Jelačića, rad T. Rabauscha iz god. 1849, kositar.
(AMZ, inv. br. 32.428)
60. Kao gore
(AMZ, inv. br. 38.657)
61. Žeton zagrebačke županije iz oko god. 1840, mjed.
(AMZ, inv. br. 41.762)
62. Kao gore
63. Žeton hrvatskog sabora iz god. 1848., mjed.
(AMZ, inv. br. 38.750)
64. Kao gore
(AMZ, inv. br. 41.763)
65. Zagrebačka biskupija postaje nadbiskupijom god. 1853, Medalja C. Radnitzkog, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.812)
66. Kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 33.273)
67. Slično kao gore, žeton, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.814)
68. Kao gore, pozlaćena bronca.
(AMZ, inv. br. 21.815)
69. Proslava tisućgodišnjice sv. Ćirila i Metoda god. 1863, kositar.
(AMZ, inv. br. 21.816)
70. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 38.692)

Gospodarska izložba god. 1864.

71. Medalja F. Karesa, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.818)
72. Kao gore, kositar.
(AMZ, inv. br. 21.817)
73. Znak odlikovanja, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.819)
74. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 38.603)
75. Kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 38.443)
76. Kao gore, bronca.

Posjeta kralja Franje Josipa I i kraljice Elizabete Zagrebu god. 1869.

77. Medalja F. Karesa, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.822)
78. Kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 21.824)
79. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 33.693)
80. Kalupi za gore navedenu medalju, čelik.
(AMZ, inv. br. 38.439)
81. F. Kares, manja medalja, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.825)
82. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 35.044)
83. Kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 21.826)
84. Kalupi za gore navedenu medalju, čelik.
(AMZ, inv. br. 38.438)
85. Medalja W. Seidana, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.827)
86. Kao gore, kositar.
(AMZ, inv. br. 21.827)
87. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 8219)
88. Medalja iskovana u povodu smrti zagrebačkog nadbiskupa, kardinala Jurja Haulika god. 1869. Medaljeri: Sebald i Drentwett. Srebro.
(AMZ, inv. br. 32.106)
89. Kao gore, kositar.
(AMZ, inv. br. 31.432)

Otvorenje Zagrebačkog sveučilišta god. 1874.

90. Medalja Mayera i Wilhelma, srebro.
(AMZ, inv. br. 38.604)
91. Kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 39.322)
92. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 38.450)
93. Kalupi za gore navedenu medalju, čelik.
(AMZ, inv. br. 38.440)
94. Medaljica Hrvatskog tipografskog društva god. 1880, aluminij.
(AMZ, inv. br. 21.834)
95. Medaljica iskovana u povodu Izložbe narodnog domaćeg obrt god. 1881, aluminij.
(AMZ, inv. br. 21.835)
96. Proslava 20. godišnjice pjevačkog društva »Kolo« god. 1882, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.837)
97. Medalja Društva za zaštitu životinja, god. 1885, bronca.
(AMZ, inv. br. 21.838)

98. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 33.291)
99. Jubilej zagrebačkog nadbiskupa, kardinala Mihalovića god. 1886. Medalja A. Scharffa, srebro.
(AMZ, inv. br. 32.205)
100. Kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 32.206)
101. Medaljica vojno-veteranskog društva god. 1887, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.839)

Posjeta carevića Rudolfa i njegove žene Štefanije god. 1888.

102. Medalja J. Radkovića, srebro.
(AMZ, inv. br. 8325)
103. Kao gore, pozlaćena bronca.
(AMZ, inv. br. 21.841)
104. Kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 21.842)
105. Kao gore, kositar.
(AMZ, inv. br. 21.840)
106. Mjedena medaljica.
(AMZ, inv. br. 21.843)
107. Medaljica od pozlaćene mjedi.
(AMZ, inv. br. 21.844)

Jubilarna gospodarsko-šumarska izložba u Zagrebu god. 1891.

108. Medalja J. Radkovića, pozlaćena bronca.
(AMZ, inv. br. 21.848)
109. Slično kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 38.617)
110. Medalja J. Radkovića, pozlaćena bronca.
(AMZ, inv. br. 21.846)
111. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 38.804)
112. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 21.849)
113. Medaljica J. Radkovića, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.850)
114. Kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 21.851)
115. Kositrena medaljica.
(AMZ, inv. br. 21.847)
116. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 21.852)

Posjeta Franje Josipa I Zagrebu god. 1895.

117. Medalja Christelbauera, pozlaćeno srebro.
(AMZ, inv. br. 21.855)

118. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 21.856)
119. Medaljica J. Radkovića, posrebreana mjed.
(AMZ, inv. br. 21.858)
120. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 21.859)
121. Brončana medaljica.
(AMZ, inv. br. 21.857)
122. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 38.559)

Otvorenje Hrvatskog zemaljskog kazališta god. 1895.

123. Medaljica A. Beera, pozlaćena mjed.
(AMZ, inv. br. 21.860)
124. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 38.623)
125. Medaljica Šimića i J. Engelsratha, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.861)
126. Kao gore, posrebreana mjed.
(AMZ, inv. br. 21.862)
127. Kao gore, kositar.
(AMZ, inv. br. 38.767)
128. Posveta Starčevićeva doma god. 1895, medaljica J. Engelsratha, srebro.
(AMZ, inv. br. 32.349)
129. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 38.626)
130. Kao gore, mjed.
(AMZ, inv. br. 38.627)
131. Članski znak kluba »Slovjen«, god. 1897, mjed.
(AMZ, inv. br. 21.863)

Medaljica iskovana u povodu 40-godišnjice pjevačkog društva »Kolo«, god. 1902.

132. Medaljica I. Justitza, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.864)
133. Kao gore, bronca.
(AMZ, inv. br. 21.865)
134. Medaljica J. Radkovića, posrebreana mjed.
(AMZ, inv. br. 21.866)
135. Kao gore, pozlaćena mjed.
(AMZ, inv. br. 21.867)
(AMZ, inv. br. 21.897)
136. Medaljica iskovana u povodu I. hrvatskog svesokolskog sleta god. 1906.
Medaljer: I. Justitz. Mjed.
137. Kao gore, posrebreana mjed.
(AMZ, inv. br. 38.807)

Hrvatsko-slavonska zemaljska gospodarska izložba u Zagrebu god. 1906.

138. Medaljica I. Justitza, pozlaćena mjed.
(AMZ, inv. br. 21.868)
139. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 38.631)
140. Medaljica J. Radkovića, pozlaćena mjed.
(AMZ, inv. br. 38.739)
141. Kao gore.
(AMZ, inv. br. 38.806)

Proslava 30-godišnjice Vojno veteranskog društva god. 1907.

142. Medaljica I. Justitza, srebro.
(AMZ, inv. br. 21.869)
143. Kao gore, pozlaćena bronca.
(AMZ, inv. br. 21.870)
144. Kao gore, bakar.
(AMZ, inv. br. 21.871)
145. Kao gore, cink.
(AMZ, inv. br. 21.872)
146. Kao gore, kositar.
(AMZ, inv. br. 21.873)
147. Kao gore, olovo.
(AMZ, inv. br. 21.874)
148. Kao gore, željezo.
(AMZ, inv. br. 21.875)
149. Kao gore, aluminij.
(AMZ, inv. br. 21.876)
150. Medalja J. Radkovića kovana u povodu I. hrvatske filatelističke izložbe u Zagrebu god. 1907, patinirano srebro.
(AMZ, inv. br. 21.877)

Hrvatske zlatovane komisije gospodarska izložba u Zagrebu god. 1903.

- 138. Medaljica 1. reda, posljednja mjesec. (AMZ, inv. br. 21.878)
- 139. Kao gore. (AMZ, inv. br. 21.879)
- 140. Medaljica 1. reda, posljednja mjesec. (AMZ, inv. br. 21.880)
- 141. Kao gore. (AMZ, inv. br. 21.881)

Priznanje 30 godišnjice vojno veterinarskog društva god. 1907.

- 142. Medaljica 1. reda, rubin. (AMZ, inv. br. 21.882)
- 143. Kao gore; posljednja marka. (AMZ, inv. br. 21.883)
- 144. Kao gore, rubin. (AMZ, inv. br. 21.884)
- 145. Kao gore, srebro. (AMZ, inv. br. 21.885)
- 146. Kao gore, kositar. (AMZ, inv. br. 21.886)
- 147. Kao gore, srebro. (AMZ, inv. br. 21.887)
- 148. Kao gore, željezo. (AMZ, inv. br. 21.888)
- 149. Kao gore, srebro. (AMZ, inv. br. 21.889)
- 150. Medalja 1. reda, kovana u zavodu 1. hrvatske filozofijske škole u Zagrebu god. 1903. (AMZ, inv. br. 21.890)